

ඡාත්‍යන්තර කීර්තියට පත් තේරු ගත්තේ වැනි ජනතායතනික ඉන්දියාවේ සිටියද දහසය අවුරුද්දක් සර්ව ජන ඡන්ද බලය පාවිච්චි කිරීමට අවස්ථාව ලැබූ ලාංකික ජනතාව මෙතෙක් ඡන්දය පාවිච්චි කරන්නට නොලැබූ ඉන්දියන්ට වඩා ධෛර්‍යයක් තත්වය ලැබීමට සුදුසු බැව් සේනානායක මහතා පෙන්වා සිටියේය.

ඔහුගේ තර්ක ලංකාව පොදු රාජ්‍ය මණ්ඩලයේ ස්වාධීන සාමාජිකයෙක් බවට පත්වීමට ඉවහල් විය.

1947 ජූනි 18 දින රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාවේ රැස්වීමක් කැඳවූ ආණ්ඩුකාරතුමා ලංකාව ධෛර්‍යයෙන් රාජ්‍යයක් කිරීමට බ්‍රිතාන්‍ය ආණ්ඩුව තීරණය කර ඇති බැව් ප්‍රකාශ කළේය.

කැබිනට් ක්‍රමය ඇතිවීමත් සමග ලංකාවේ දේශපාලන පක්ෂ හැඩ ගැසුණි. ප්‍රථම මහා මැතිවරණයෙන් එක්සත් ජාතික පාක්ෂිකයෝ බලය ලැබූහ. ඒ අතර ලංකා නිදහස් පනත මහා බ්‍රිතාන්‍යයේ සම්මත කරන ලදී.

1947 දෙසැම්බර් 01 දින අගමැතිතුමා ඉදිරිපත් කළ නිදහස පිළිබඳ යෝජනාව එම මස 3 දින පක්ෂව ඡන්ද 55 ක් හා විපක්ෂව ඡන්ද 11 ක් ලැබීමෙන් සම්මත විය. ආණ්ඩුක්‍රම සංශෝධන සටනක් මෙසේ අවසන් වී ලංකාව සම්පූර්ණ බල සහිත සාමාජිකයෙකු වශයෙන් පූර්ණ ස්වාධීනත්වයක් ලැබ ලෝකයා හමුවේ පෙනී සිටීම 1948 පෙබරවාරි 04 දින සිදුවිය.

අවුරුදු දෙදහස් ගණනකට අධික කාලයක් නිදහස විදි ලාංකික කැප්ටෙට්පොළ, කුඩා-පොල හිමි, ඇඟ ආර්.සේනානායක, ඩී.බී.ජයතිලක, ඒ.ඩබ්.පෙරේරා, ඩී.ඇස්.සේනානායක ආදීන් ගෙන් වරින්වර මතුවෙමින් විත් අද අපි නිදහස් ජාතියක් බවට පත්ව සිහිකරමු. 1948 පෙබරවාරි 10 දින සභානායක එස්.ඩබ්.ආර්.ඩී.බණ්ඩාරනායක මහතා ප්‍රකාශ කළ පරිදි ලද නිදහස ජනතා සමෘද්ධියට පෙරලා ගතයුතු වෙයි. □

ශ්‍රී ලංකාවේ කොටස් වෙළෙඳ පොළේ ගණු දෙනු

ශාස්ත්‍රපති මඬුලුගිරියේ විජේරත්න

ලංකාවේ ආර්ථිකයේ

විශාල වශයෙන් කතාබහට ලක්වන වෙළෙඳ පොළකි. කොටස් වෙළෙඳ පොළ. අද විද්‍යුත් මාධ්‍යයේ සෑම දිනකම කොටස් වෙළෙඳ පොළේ ගණු දෙනු ගැන කතා බහ කෙරේ. ඔන්‍ය කොටස් වෙළෙඳ පොළෙහි ගනු දෙනු මෙවිවර සිදුවුණා.

අසවල් සමාගම් කොටස් ඉහල ගියා. අසවල් සමාගම් කොටස් පහල ගියා යනුවෙන් කතා කරති. මේ ආකාරයෙන් කතා කරනු ලබන කොටස් වෙළෙඳ පොළ මොකක්ද එහි කටයුතු කවරෙක්ද එයින් සිදුවන්නේ කුමන ආකාරයේ ගණු දෙනුද යන්න සොයා බැලීම මෙම ලිපියේ අරමුණ වේ.

මිලකළ සමාගම්වල කොටස් ආයෝජකයන් විසින් මිලයට ගන්න සහ විකුණන ස්ථානයන් කොටස් වෙළෙඳ පොළ ලෙස හඳුන්වනු ලබයි. ශ්‍රී ලංකාවේ මෙම වෙළෙඳ පොළ හඳුන්වනු ලබන්නේ 'කොළඹ කොටස් හුවමාරුව' නමින් හැඳින්වෙන වෙළෙඳ පොළකි. මෙම කොටස් වෙළෙඳ පොළෙහි ගණු දෙනු සිදුවීමට සමාගම් එහි ලියාපදිංචි වී තිබිය යුතුය. ඒවා එහි ලැයිස්තු ගත කොටද තබා ඇත. වර්ෂ දෙදෙනස වන විට මෙහි

ලැයිස්තු ගතවූ සමාගම් ගණන 239 කි. ලැයිස්තු ගත සමාගම්වල කොටස් හුවමාරුව මෙම වෙළෙඳ පොළෙහිදී සිදුවේ. මෙම සමාගම් ප්‍රධාන ව්‍යාපාර ක්‍ෂේත්‍ර 16 ට වර්ගීකරණය කොට තිබේ. මෙම කොටස්වල මිල තීරණය වන්නේ-අනෙකුත් භාණ්ඩවල මෙන් ඉල්ලුම සැපයුම මතය.

සමාගමක් ස්ථාපිත කරනු ලබන කණ්ඩායම් හෝ පුද්ගලයින් එම සමාගමට ප්‍රාග්ධනය සොයාගනු ලබන්නේ එම සමාගමේ කොටස් මහ ජනයාට විකිණීම තුළිනි. මෙසේ සමාගමක් කොටස් පලමුවෙන්ම තිකුත් කිරීම ප්‍රාථමික වෙළෙඳ පොළ නමින් හැඳින්වේ. එමෙන්ම සමාගමක් පලමුවෙන්ම මහජනතාවට කරනු ලබන කොටස් තිකුත්කිරීම මූලික ප්‍රසිද්ධ කොටස් තිකුතුව වේ. මෙසේ එම සමාගම කොටස් තිකුත් කිරීමෙන් අනතුරුව එම සමාගමට කොළඹ කොටස් වෙළෙඳ පොළෙහි ලැයිස්තු ගතවීමට අවකාශ ලැබේ. මේ ආකාරයෙන්ම දැනටමත් කොටස් තිකුත් කර ඇති සමාගම් නම මූලික ප්‍රාග්ධනය වැය කර ගැනීම සඳහා තැවතත් මහජනතාවට කොටස් තිකුත් කිරීමක් සිදුකළ හැකිය. මෙය හඳුන්වනු ලබන්නේ පර්ණන ප්‍රසිද්ධ කොටස් තිකුතුව නමිනි. මෙසේ තිකුත් කිරීම් තුළින් ද ආයෝජකයකු මිලට ගැනීම ප්‍රාථමික වෙළෙඳ පොළ නම වේ.

තවද ආයෝජකයන් තමන් එකිනෙකා අතර කොටස් හුවමාරු කිරීම ද්විතීයික වෙළෙඳ පොළ ලෙස හැඳින්වේ. කොළඹ කොටස් වෙළෙඳ පොළ යනුවෙන් හඳුන්වනු ලබන්නේ මෙසේ ආයෝජකයින්

අතරේ එකිනෙකා කොටස් හුවමාරු කරන ද්විතීයික වෙළෙඳ පොළකි. ප්‍රාථමික හෝ ද්විතීයික වෙළෙඳ පොළෙන් කොටස් මිලයට ගැනීම මගින් කොටස් මිල ආයෝජනය සිදුකළ හැකිය.

ශ්‍රී ලංකාවේ කොටස් වෙළෙඳ පොළට අතාදිමත් ඉතිහාසයක් ඇත. එනම් ශ්‍රී ලංකාව බ්‍රිතාන්‍යයටත් විජිතයක් වූ පසු මෙහි වෙළෙඳ කටයුතු තවතම මුහුණුවරක් ගත්තේය. එනම් පෘතුගීසි ලන්දේසි යුගවලට වඩා ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථිකය ඡාත්‍යන්තර තලයට එක්වී යෑයි කීම අතිශයෝක්තියක් නොවේ. කෝපි වගාවේ පරිහානියත්, තේ වගාවේ වර්ධනයත් දහ අටවන සියවසේ අගභාගයේ දී ඉතා ශීඝ්‍ර ගමනක යෙදෙන අයුරු දක්නට ලැබේ මෙහි ප්‍රතිඵලය වූයේ 1896 දී තේ සමාගම් කීපයක් බිහිවීමයි. මෙම තේ සමාගම්වලට ප්‍රාග්ධනය සොයා ගැනීමට පිලියමක් ලෙස කොළඹ සහ ලන්ඩනයේ දී සමාගම් ලියාපදිංචි කොට මහජනයාට කොටස් තිකුත් කරන ලදී. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් 1896 දී කොළඹ කොටස් වෙළෙඳ පොළ ආරම්භ විය.

ශ්‍රී ලංකාවට නිදහස ලැබීමට ප්‍රථම මෙම කොටස් වෙළෙඳ පොළෙහි විදේශීය සමාගම් කීපයක්ද නිදහසේ කොටස් ගණු දෙනුවල නිරතවිය. ඒවා අතරට සිංගප්පූරුව, බොම්බාය, ලන්ඩනය, මැලේසියාව වැනි රටවල සමාගම් ගැනිය හැකිය. එකල විදේශීය සමාගම් පමණක් නොව මෙරට ලියාපදිංචි කරන ලද කොටස් සමාගම් 25 කට ආසන්න ප්‍රමාණයක් මෙම කොටස් වෙළෙඳ පොළෙහි ගණු

දෙනු සිදුකරන ලදී. මෙසේ පණ අදිමින් සියවසකට ආසන්න කාලයක් තිස්සේ ගමන් කළ කොළඹ කොටස් වෙළෙඳ පොළ 1984 දී නැවතත් පුනර්ජීවනයක් ලැබුවේය. මෙය විවෘත ආර්ථිකයේ අතුරු ප්‍රතිඵලයක් පෙස පැනගැනුණ බව කිවයුතුය. 1984 පෙර වෙළෙඳ පොළ මහජනතාවගෙන් ඇත් වී එක්තරා තැරැවිකාර ආයතනයක ශාලාවක් තුළ පමණක් සිදුකරගෙන ගියත් පසුව එය මහජනතාවට විවෘත ප්‍රසිද්ධ වෙළෙඳ භූමියක ආරම්භ කළහ. මෙහි ප්‍රතිඵලය වූයේ කොළඹට පමණක් සීමාවී තිබූකොටස් වෙළෙඳ පොළ ක්‍රමයෙන් මහජනතාවට සමීප වීමය. මෙය වර්තමානයේ ඇත පිටිසර ගම්මානවල වෙසෙන ජනතාවට පවා මෙහි ආයෝජනය කිරීමට අවකාශයක් ලැබී ඇත. එහෙත් වර්තමානයේ කොළඹ කොටස් වෙළෙඳ පොළ නැමැති කොටස් හුවමාරුව 1985 දෙසැම්බර් මාසයට පෙර පැරණි කොළඹ බ්‍රෝකර්වරුන්ගේ සංගමය සහ කොටස් බ්‍රෝකර්වරුන්ගේ සංගමය ඒකාබද්ධ කොට යටකී වෙළෙඳ පොළ තීර්මාණය වී ඇත. වර්තමානයේ මෙම වෙළෙඳ පොළ කොතරම් සංකීර්ණදැයි කිවනොත් එය ස්වයංක්‍රීය වෙළෙඳ ක්‍රමයට 1997 සිට පරිවර්තනය වී ඇත. දිනකට මෙහි ගනු දෙනු හුවමාරු වීම් රාශියක් සිදුවේ.

කොහොමද කොටස් ගනු දෙනු සිදුවන්නේ ?

ස්වයංක්‍රීය වෙළෙඳ ක්‍රමයට අනුව ආයෝජනයකු විසින් ඔහුගේ කොටස් මිලදී ගැනීමේ හෝ විකිණීමේ ඇණවුම තැරැවිකරු වෙත දැනුම් දුන් විට තැරැවිකරු විසින් එම ඇණවුම තැරැවිකාර ආයතනයේ ඇති පරිගණකයට ඇතුළත් කරනු ලැබේ. එම ඇණවුම එකී පරිගණකය මගින් ස්වයංක්‍රීයව විද්‍යුත් තරංග මගින් කොළඹ කොටස් හුවමාරුවේ ගනු දෙනු කිරීමට සූදානම් කර ඇති එයින් පරිගණක ජාලය වෙත ඇතුළත් කරනු ලබයි. යම් හෙයකින් ගැණුම් ඇණවුමට එය ඇතුළත් කළ වේලාව, මිල සහ

කොටස් සංඛ්‍යාව අනුව සැසඳෙන තවත් විකුණුම් ඇණවුමක් එම ජාලය තුළ තිබුණේ නම් ඇණවුම් දෙක සමාන වී ගනු දෙනුවක් සිදුකරනු ලැබේ. ගනු දෙනුව සිදුවූ වහාම මධ්‍යම තැන්පතු ක්‍රමයේ විකුණුම්කරුවෙකුගේ හා ගැණුම්කරුගේ ගිණුම් හර බැරවී ගනු දෙනුව ස්ථිර කරමින් පරිගණකය මගින් ලියවිල්ලක් මුද්‍රණ කරනු ලැබේ. මෙම ක්‍රමය තිසා ආයෝජකයන්ට ඉතා ඉක්මනින් තමන්ගේ ගනු දෙනු සිදුවූ මිල ගණන් සහ කොටස් ප්‍රමාණයන් පිළිබඳ විස්තර දැනගත හැකිය.

කොටස් වෙළඳ පොළෙහි ගනු දෙනු වන උපකරණ

දැනට ශ්‍රී ලංකාවේ කොටස් වෙළෙඳ පොළෙහි ගනු දෙනු කරනු ලබන්නේ සමාගමක සාමාන්‍ය කොටස් පමණක් නොවේ. ඊට අමතරව වරණීය කොටස්ද, කොටස් බලපත්‍ර සහ සාංගමික ණයකරද ගනු දෙනු සිදුවන බැවින් ඒවාද එහි ලේඛන ගත කළ හැකිය. මේ අනුව මෙම උපකරණ පිළිබඳ අවබෝධයක් නොමැතිනම් කිසිවෙකුට කොටස් වෙළෙඳ පොළට එක්විය නොහැකිය. එමනිසා මේ පිළිබඳ කිසියම් අවබෝධයක් දීම වටිනේ යැයි සිතමි.

සමාගමක සාමාන්‍ය කොටස්

මිනෑම සමාගමක අයිතිකරුවන් විසින් ලබාදෙන කොටස් සාමාන්‍ය කොටස් ලෙස හඳුන්වනු ලැබේ. සාමාගමක ඇති සාමාන්‍ය කොටස් සෑම කොටස් හිමියෙකුටම අවදානමක් ඇති කරයි. ඊට හේතුවක් ඇත. මෙම කොටස් හිමියන්ට සමාගම විසින් නිෂ්චිත ලාභාංශයක් ගෙවන්නේ නැත. තවද යම්කිසි හෙයකින් සමාගම බුන්වත් වුවහොත් සමාගම විසින් දරා ඇති සියලුම වගකීම් ගෙවා අවසානයේදී මෙම කොටස් හිමියන්ට ගෙවන බැවින් කොටස් හිමියා අවදානමකට ලක්වේ. තවද සමහර විට බුන්වත් වූ සමාගමට කොටස් හිමියන්ට ගෙවීමට කිසිවක් ඉතිරිවන්නේද නැත. එබැවින් මෙවැනි අවස්ථාවලදී කොටස් හිමියන්ට තමන් ආයෝජ-

නය කළ මුදල නැතිවීමට අවකාශ උදව් ඇත.

වරණීය කොටස්

ඊළඟ මෙම වෙළෙඳ පොළෙහි ගනු දෙනු සිදුවන තවත් මූල්‍ය උපකරණයකි වරණීය කොටස්. වරණීය කොටස් යනුවෙන් අදහස් කරනු ලබන්නේ "නිෂ්චිත ලාභාංශ ප්‍රතිශතයක් ලැබීමට හිමිකම් ඇති කොටස් වරණීය කොටස් වේ." සමාගමක් ආවර කිරීමේ දී සාමාන්‍ය කොටස්වලට වඩා වරණීය කොටස්වලට වැඩි ප්‍රමුඛතාවක් ලැබේ. බොහෝ විට මෙම වරණීය කොටස්වල අවදානම අඩුය. තමුත් ශ්‍රී ලංකාවේ කොටස් වෙළෙඳ පොළෙහි සමාගම් වල වරණීය කොටස් ලේඛන ගත වී ඇති ප්‍රමාණය අඩුවේ. එය තැන්පටම නැති තරම්ය.

කොටස් බලපත්‍ර

සමාගමක් අනාගතයේ දී නිශ්චිත මිලකට කොටස් මිල දී ගැනීමේ අයිතිය ලබා දෙන ලියවිල්ලක් කොටස් බලපත්‍රය වේ. මෙහි විශේෂත්වයක් ඇත. එනම් වර්තමානයේ දී කොටසක මිල සඳහන් කරමින් සමාගම විසින් තිකුත් කරනු ලබන බලපත්‍රයක් මිලදී ගන්නා පුද්ගලයෙකුට අනාගතයේ දී එකී සමාගම තුළින් වර්තමානයේ එකග වූ මුදලකට කොටස් මිලදී ගත හැකිය. මෙහිදී වාසි අවාසි දෙකම සිදුවේ. එනම් එය තීරණය වන්නේ කොටස්වල මිල ගණන් අනුවය.

සාංගමික ණයකර

සාංගමික ණයකර යනුවෙන් හඳුන්වනු ලබන්නේ ණය ප්‍රාග්ධනය ලබාගැනීම සඳහා සමාගමක් විසින් තිකුත් කරනු ලබන සුරකුම් පත් වර්ගයකි. සාංගමික ණයකර වල විශේෂිත ලක්ෂණ කීපයක් දක්නට ලැබේ. එනම් ණයකර වලට නිශ්චිත පොලී අනුපාතයක් ගෙවිය යුතු අතර මෙයට නිශ්චිත කල්පිරෙන දිනයක් තිබේ. ඉහතින් දක්වාලූ සියලුම උපකරණ කොටස් වෙළෙඳ පොළේ ගනු දෙනු කිරීම සඳහා ඇත. මේවා එක් එක් කාලයට මිල උච්චාවචනය වන්නේ කෙසේද යන්න බැලිය හැකිය. ඊට විවිධ හේතූන් බලපායි. විශේෂයෙන්

දේශපාලනය එහි ප්‍රධාන පුරුක වේ. දේශපාලන වාතාවරණය ස්ථිර නොවේ නම් කොටස්වල මිල ගණන් පහත වැටේ. එයට හේතුවක් ඇත. මෙරට කොටස් වල ආයෝජනය කරන පිරිස අඩුය. එවිට ඉල්ලුම අඩුය. ඉල්ලුම අඩුවන විට මිල පහත වැටේ. මෙය සාමාන්‍ය තත්‍යයකි.

දුර ඇත පළාතක සිටින කෙනෙකු සාප්තවම හෝ වක්‍රව කොටස් වෙළෙඳ පොළට සම්බන්ධ වීමට ශක්‍යත්වයක් ඇත. විශේෂයෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ නොයෙක් ඒකක භාරක මගින් එය සිදු කර ගත හැකිය. ප්‍රථමයෙන් ඒකක භාරක යන්න කුමක්දැයි පැහැදිලි කරගත යුතුවේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ ක්‍රියාත්මක වන ඒකක සාමාන්‍යයෙන් පහක් පමණ දක්නට ලැබේ. එනම්, සීබැන්ක් ඒකකභාර, තැෂතල් ඒකක භාර, කොමිට්ටි හිමිකම් අරමුදල, පිරමිඩ් ඒකක භාර, ඊගල් එන්ඩීඩ් සහයෝගී අරමුදල, ආදී වශයෙන් ගත හැකිය. මෙයින් සීබැන්ක් ඒකකභාරය මගින් කොටස් වෙළෙඳ පොළේ අතීයම් වශයෙන් ආයෝජනය කිරීමට ශ්‍රී ලංකාවේ අස්සක් මුල්ලක් තැර ඇති ලංකා බැංකු ශාඛා මගින් සිදුකළ හැකිය.

මහිදී සිදුවන්නේ ඕනෑම ලංකා බැංකු ශාඛාවකින් මෙම ඒකක මිල දී ගැනීමෙන් ලංකා බැංකුවේ සීබැන්ක් ඒකක භාරය එම ඒකක හිමියාගේ මුදල කොළඹ කොටස් වෙළෙඳ පොළේ ආයෝජනය කරනු ලබයි. එයින් අර ජන පිටිසර ආයෝජකයන්ට කොටස් වෙළෙඳ පොළේ ආයෝජනය කිරීමට අවකාශයක් ලැබෙන අතර එයින් ප්‍රතිලාභද ලැබේ.

මේ අයුරින් බලන කළ අද කොටස් වෙළෙඳ පොළ ඉතා ශීඝ්‍ර ලෙස දිවයින පුරාම දිවගොස් ඇති වෙළෙඳ පොළක් වී ඇති බවත් එය සාමාන්‍ය ජන ජීවිතයට දැඩිලෙස බලපාන තත්ත්වයට වර්ධනය වී ඇත. මේ පිළිබඳ මෙම කුඩා ලිපියෙන් දැනගත නොහැක. එය සාමාන්‍ය අවබෝධයක් පමණකි. තවත් ලිපි පෙළක් මගින් කොටස් වෙළෙඳ පොළේ නොකියු අංශ විග්‍රහ කිරීමට ඉදිරියේ දී බලාපොරොත්තු වෙමු. □